

Erik Westerby

– arkæolog og politifuldmægtig i Ringkøbing

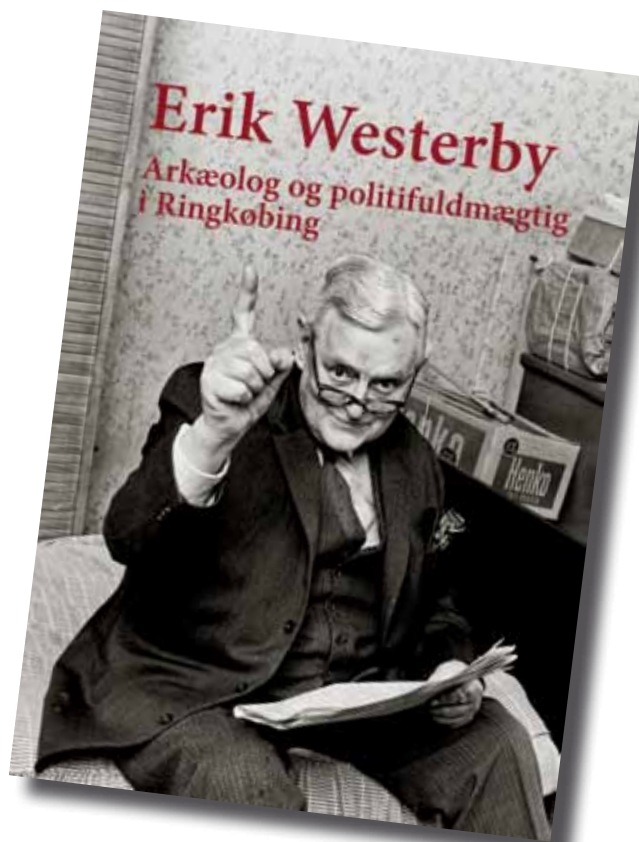
Af Palle Eriksen

I november 2012 udkom en bog på en små 100 sider: *Erik Westerby – Arkæolog og politifuldmægtig i Ringkøbing*. Over det ganske land ved enhver arkæolog, hvem der er tale om. Og her i Vestjylland – i al fald på Ringkøbing-egnen – er Erik Westerby, som døde for lidt over 30 år siden, også kendt, hovedsagligt af ældre mennesker. Om ikke andet så som en af borgerskabets store originaler, der hele sin levetid i Ringkøbing gennem 34 år boede på et lille værelse på Hotel Ringkøbing. På bagsiden af bogen slås dens tema an:

Juristen Erik Westerby er en navnkundig skikkelse i dansk arkæologi. I 1946 ankom han til Ringkøbing, hvor han fik ansættelse som politifuldmægtig. Efter en personlig krise foranlediget af gentagne sammenstød med det arkæologiske establishment i hovedstaden havde han opgivet sit virke som landsretssagfører i København og søgte nu tilflugt i det vestjyske. Foruden lærd jurist og retshistoriker var Erik Westerby først og fremmest en af sin samtids mest kyndige arkæologer, selv om han ikke var faguddannet.

I bogen fortæller Palle Eriksen om Erik Westerbys betydning som arkæolog og kulturhistoriker, og Kurt Nygaard Pedersen om hans virke som politifuldmægtig set med kontorelevens øjne. Endelig bringes Erik Westerbys egen beretning om hans epokegørende fund fra sidste istid i en grusgrav ved Kolding.

Formålet med bogen gemmer vi til til sidst. Idéen til den kan nøjagtig dateres til den 23. februar 2011 og skyldes én mand – Kurt Nygaard Pedersen.

Bogen om Erik Westerby er udgivet af Jysk Arkæologisk Selskab i samarbejde med Ringkøbing-Skjern Museum og Moesgård Museum. På forsiden ses Erik Westerby på sit værelse på Hotel Ringkøbing i 1972. Foto: Ulla Aue, Billed-Bladet.

Fuldmægtigen og kontorchefen

Kurt Nygaard Pedersen traf jeg første gang for 12-13 år siden ved et af Ringkøbing Museumsforenings arrangementer. Siden da har Kurt, som bor i Videbæk, ivrigt deltaget i museets møder og udflugter, og i dag er Kurt medlem af både bestyrelsen for museumsforeningen og styrelsen for Ringkøbing-Skjern Museum. Kurt fortalte mig livligt og med et glimt i øjet om sin tid sammen med Erik Westerby.

I en alder af 16 år blev Kurt nemlig ansat som kontorelev i 1957 på politikontoret i Ringkøbing, hvor han arbejdede de følgende syv år. Fra dag ét kaldte fuldmægtig Erik Westerby den unge kontorelev for kontorchefen eller hr. kontorchef. I de følgende år kom Kurt til at kende Erik Westerby godt, ikke mindst som chauffør for

fuldmægtigen på utallige ture efter arbejdstid i politiets tjenestebil rundt i distriktet for at se på ting og sager, som Westerby var interesseret i. Det kunne for eksempel være havets nedbrydning af kysten eller oldtidsminder.

Det fantastiske for mig, når Kurt fortalte om Westerby, var – ud over at høre nye og ofte spændende og sjove historier – at jeg fik et helt andet syn på denne arkæologiske "knudemand". Det blandt arkæologer gængse billede af en dybt skuffet, utilnærmelig, superintelligent og forbitret mand blev nuanceret til et menneske, der også havde humor og vid, og som fandt livsglæden ved mødet med Ringkøbing.

I bogen præsenterer Kurt omkring 30 episoder eller fortællinger om Erik Westerby. Vi giver Kurt ordet og gengiver nogle af dem:

Kurt Nygaard Pedersen blev i 1957 som 16-årig ansat som kontorelev på politikontoret. Fotoet er taget et par år senere til hans første kørekort.

“

I februar-marts måned 1957 blev der opslået en stilling som kontorelev på politikontoret i Ringkøbing. Jeg søgte og fik jobbet. Vi havde translokation efter realeksamen i skolen lørdag den 30. marts og fri næste dag om søndagen. Dagen efter, mandag den 1. april, begyndte jeg så som elev på politikontoret. Da jeg kom om morgenen, blev jeg modtaget af kontorets leder, Svend Aage Faurbye, og kom hele vejen rundt på politikontoret i alle dets afdelinger, hvor jeg blev præsenteret for de forskellige medarbejdere.

Ved cirka 10-tiden om formiddagen kom fuldmægtig Westerby på kontoret. Han hilste på mig med disse ord: "Jeg er politifuldmægtig Westerby, og mig skal De have megen respekt for." Jeg bukkede selvfølgelig høfligt og gav udtryk for, at den respekt ville jeg naturligvis efterleve, også fremover.

Vi havde også en førstefuldmægtig, Torben Plange, på kontoret. Westerby var overenskomstansat, hvorimod Plange var tjenestemand og derfor førstefuldmægtig. Det irriterede Plange, at Westerby først ankom på politikontoret ved 10-tiden om formiddagen. Så engang da Plange var konstitueret som politimester under en af politimesterens ferier, havde han kaldt Westerby ind til sig på sit kontor. Westerby har selv fortalt mig, at Plange så havde sagt: "De har bare at møde som os andre kl. 8 om morgenen. Hvis De ikke gør det, så vil jeg sørge for, at der bliver ringet med afgangsklokkerne for Dem!"

Og så havde Westerby sagt til Plange: "Jo, fuldmægtig Plange, men hvis De gør det, så ringer jeg straks til min gode ven, departementschef Boas i Justitsministeriet, og så skal vi nok få at høre, hvem afgangsklokkerne kommer til at ringe for!"

Westerby havde ikke kørekort. På et tidspunkt blev han i retten klandret for at kunne være anklager i en retssag, der gjaldt færdselsovertrædelser, når han ikke selv havde kørekort. Det afstedkom så, at han skrev en

ansøgning til politikassen for at få et tilskud til at erhverve kørekort. Ikke fordi han tænkte på at ville anskaffe sig en bil eller i øvrigt begynde at køre bil.

Han fik et tilskud bevilget, tog undervisning hos en kørelærer, og på et tidspunkt skulle han aflægge køreprøve. Og så blev der altså foretaget forskellige tiltag. De gader, Westerby skulle køre igennem efter aftale med den prøvesagkyndige, dér kørte en politipatrulje nogle ganske få hundrede meter foran, således at gaden mere eller mindre var rømmet for uvedkommende trafik, så Westerby simpelthen kunne køre sikkert og roligt gennem en aftalt rute uden overhovedet at møde forhindringer af nogen art.

Westerby fik så også sit kørekort, og han kunne derefter forklare – når han blev mistænkt for overhovedet ikke at have kørekort selv – at det var han selvfølgelig også i besiddelse af. Men han brugte det aldrig. Jeg blev som sagt ved med at skulle køre for ham, selv om han havde kørekort, og jeg må sige det: Jeg nød det. Jeg boede på det tidspunkt på et værelse i Ringkøbing, jeg havde jo rigtig god tid, og det var utroligt spændende at være med ham ude at kikke på forskellige arkæologiske ting. Det havde jeg meget stor glæde af.

Westerby kom selvfølgelig en gang i mellem og stillede nogle krav, som jeg af gode grunde ikke kunne honorere. Jeg var for eksempel i fuld gang med at lave et eller andet for fuldmægtig Plange, og der ville måske gå en halv til en hel time.

Så når Westerby kom og sagde: "Det skal De altså, hr. kontorchef, have lavet til mig her og nu," gik naturen på et tidspunkt over optugtelsen, og jeg sagde til ham: "Men De ved nok, hr. fuldmægtig Westerby, at en kontorchef er mere end en fuldmægtig, så det kan ikke nytte noget, at De kommer og forlanger det af mig nu."

"Ih altså, hvor er De fræk. De trænger sådan til at blive soldat." Hvertil jeg kun kunne svare: "Ja, det glæder jeg mig sandelig også til."

”

Københavnertiden 1901-1946

Erik Westerby var født i 1901 i Klampenborg, lige nord for København. Han var blændende godt begavet, men også en enspænder, der allerede i sin ungdom hovedsagligt kun var optaget af arkæologi. Og vel at mærke kun ældre stenalder, som populært også kaldes for jægerstenalderen. Alligevel valgte han kraftigt tilskyndet af faderen, der var tandlæge, og som absolut ikke interesserede sig for arkæologi – det er der ellers mange tandlæger, som gør – efter studentereksamen at læse til jurist på Københavns Universitet. Men arkæologien fyldte lige så meget – måske mere – end juraen, for allerede i sin gymnasietid var han begyndt på udgravningen af en stenalderboplads i Klampenborg. Undersøgelsen fortsatte i hans studietid, som han afsluttede i 1924, hvorefter den nybagte cand. jur. fik ansættelse på et sagførerkontor i København. I 1927 blev undersøgelsen publiceret i bogen *Stenalderbopladsen ved Klampenborg – Nogle Bidrag til Studiet af den mesolitiske Periode*. Den blev indleveret som doktordisputats til Københavns Universitet, men skandaløst afvist af et bedømmelsesudvalg, hvor ingen havde den fornødne kompetence til at vurdere den.

Nogle år efter forsøgte Westerby igen at erhverve en doktorgrad, denne gang på det juridiske område. Men også denne gang blev afhandlingen afvist, men han fik den udgivet som bog i 1935 under titlen *Aktionæren i Fare. Aktionærens Retstilling og Hans Forhold til Selskabskreditorer, Statsmagt m.m.* Et par år efter i 1937 fulgte så hans tredje bog *Skarnskvinden Anna Maria og andre vestjyske Retssager fra Holbergs tid*, som – jævnfør titlen – har særlig interesse for os i Vestjylland.

Undervejs havde Erik Westerby i 1929 fået eget sagførerkontor, men det forhindrede ham ikke i at farte land og rige rundt – han var ungkarl hele sit liv – i søgen efter stenalderboplads. Han fandt dem i hundredvis på utallige rekognosceringsture, men var fra først i 1930'erne på jagt efter en ganske særlig type boplads, som han fandt i 1944 ved Bromme nær Sorø. Bopladsen var fra seneglacial

tid, kort efter at isen havde forladt Danmark, og var dermed Danmarks ældst kendte boplads. Med ét var danmarkshistorien rykket et par årtusinder tilbage i tid.

Fundet af Bromme var ikke mindre end en sensation, men da Nationalmuseet kom ind i billedet, gik det galt med samarbejdet mellem Erik Westerby og museets stenalderarkæolog, Therkel Mathiassen, der undersøgte bopladsen

Erik Westerby med den første skaftungespids fra kulturlaget på Brommebopladsen. Fotografen, hans fætter Finn, skrev senere: "Jeg er stolt over din karakteristik af mig som fotograf, blot er jeg ked af, at jeg kun fik den ene halvdel af dit karakterfulde ansigt med sejrsmilet, men jeg har været for optaget af flækken." Foto: Finn Westerby.

i 1945-46. Her er der ikke plads til at komme yderligere ind på denne konflikt – læs selv bogen. Vi må blot konstatere, at Westerby følte sig alvorligt tilsidesat, bukkede under og blev alvorlig syg og var tæt på at blive indlagt på St. Hans. Det var først, da hans søster Hjördis kom hjem fra et længere ophold i udlandet, at han kom til hæfterne igen. Hun indså straks, at det var Bromme, som plagede ham, og hun hjalp ham med at komme gennem krisen ved, at han fik skrevet et manuskript til en artikel *Da Danmarks ældste Stenalderboplads blev fundet*. Artiklen udkom dog først i sit fulde omfang knap 40 år senere, da Westerby på den sidste side havde kritiseret Nationalmuseet. Han ønskede ikke at fjerne den kritik, og artiklen blev så ikke trykt dengang.

Ringkøbingårene 1946-1981

Sidst i 1946 var Westerby kommet sig så meget, at han kunne begynde at arbejde igen. Imidlertid ville han ikke være i hovedstaden længere, opgav sin sagførerpraksis og tog til Ringkøbing, hvor han havde fået arbejde som anklager ved politiet. Han flyttede straks ved ankomsten ind på et lille værelse – nr. 10 – på Hotel Ringkøbing, og her blev han boende under ganske spartanske forhold i 34 år, indtil han på grund af sygdom måtte forlade hotellet året før sin død i 1981.

Efter flugten fra den store arkæologiske skuffelse i hovedstaden brændte den arkæologiske ild dog forsat i ham. Ved læsning af hans arkæologiske optegnelser kan man se, at han systematisk afsøgte terrænet omkring åer og søer for stenalderboplads, hovedsagligt i Jylland syd for Limfjorden. Samtidigt var han fra tid til anden i Tyskland, Frankrig og Mellemeuropa for at besøge istidens berømte boplads og huler. Flere af disse lokaliteter var gensyn, idet han allerede havde været der som ung i 1920'erne.

En dansk lokalitet kom efter 1950 til at spille en særlig rolle for Erik Westerby. I grusgrave ved Seest nær Kolding var dukket knogler af for længst uddøde dyr som blandt andet irsk kæmpehjort, skovnæsehorn, skovelefant og

mammut op. Westerby så straks muligheden for også at finde spor efter istidens jægere i form af flintredskaber. Han besøgte Seest over 100 gange i 1950'erne og 60'erne, hvor han var i nær kontakt med grusgravs-arbejderne, der lagde knogler og mulige flintredskaber til side til politifuldmægtigen fra Ringkøbing. Blandt de fundne flintsager er der især ét stykke – en flække – hvor fundomstændighederne taler for, at den stammer fra en mildningsperiode under sidste istid, for måske 25.000 år siden. I så fald den ældst kendte menneskeproducerede genstand i Danmark. I dag er den da også udstillet på Nationalmuseet i København.

Med ansættelsen af P.V. Glob i 1949 som professor i forhistorisk arkæologi ved Aarhus Universitet og leder af Forhistorisk Museum – i dag kaldet Moesgård Museum

Danmarks ældste menneskelavede genstand? – Erik Westerbys 8½ cm lange flække fundet i Oluf Jensens grusgrav ved Seest. Tegning: Erik Westerby.

En stolt Erik Westerby hæver næsten i triumf – ikke en skafftungespids – men den første Worsaae-medalje, som han modtog på Jysk Arkæologisk Selskabs generalforsamling i 1957. Imedens læser selskabets præsident, Århusborgmesteren Svend Unmack-Larsen, velfortjente rosende ord op. Foto: Ib Hansen.

– var grunden lagt til et dynamisk forskningsmiljø og et klart alternativ til Nationalmuseet og det arkæologiske institut i København. Glob sørgede for, at Erik Westerby blev rehabiliteret som vor førende forsker af istidens kulturer ved at lade ham repræsentere Danmark ved en international kongres i Düsseldorf i 1956 i anledningen af 100-året for fundet af skelettet af neandertalmanden. Og året efter – i 1957 – blev Erik Westerbys indsats i dansk stenalderforskning yderligere påskønnet, da han i Århus som den første modtog Jysk Arkæologisk Selskabs nystiftede pris, Worsaae-medaljen, til en særlig fremragende arkæologisk forsker.

Hjemme i Ringkøbing passede Erik Westerby pligtskyldigt sit arbejde, og vandrede hver arbejdsdag de 600 skridt frem og de 600 skridt tilbage mellem hotellet og politistationen ved Kongevejen. På loftet af Ringkøbing Skole var der stillet et rum til hans rådighed, hvor han arbejdede

med sine arkæologiske studier mm., og hvor der var plads til hans papirer, bøger og oldsager. Ud over arkæologiske emner engagerede Westerby sig også lidenskabeligt i blandt andet udseendet af og bevarelsen af den gamle købstad, der også dengang var truet af "udviklingen", samt arbejdede for et totalt forbud af en omfattende, næsten industriel, ralgravning på Vestkysten. Den sidste aktivitet, der kunne blive skæbnesvanger for kystens nedbrydning, blev omsider forbudt ved lov af staten. Men det var ikke let at overbevise de lokale politikere. Arbejdspladser og penge stod på spil, og borgmesteren havde et entreprenørfirma, der gravede ral på kysten!

Erik Westerbys fjerde og sidste bog *Hotel Ringkøbing. Om et købstadhus og om by og folk i det 17. århundrede* udkom i 1980, samme år som han måtte forlade hotellet. Først i bogen, der er på 272 tættrykte sider, advarer han læseren:

Inden den endelige start vil jeg endnu advare de læsere, som venter at slippe med en kort beretning om de til huset knyttede personer og om deres gerning og adfærd indenfor murene. I stedet for travelture ad velafstukne stier og velkendte veje bydes der på fremrykning gennem en jungle, hvor stadig rekognoscering er fornøden ... Vi må forberede os på udflugter i byens og egnens, ja landets historie, men dog stadigvæk med huset og dets beboere som selvskrevet midtpunkt i billedet.

Bogen er baseret på omhyggelige bygningsarkæologiske studier, kombineret med en grundig gennemgang af ældre malerier og arkivernes brandtaksationer mm. På baggrund heraf lykkedes det for Westerby at føre den tidligere købmandsgård, som blev hotel og gæstgiveri i 1833, tilbage til de første tiår af 1600-tallet, hvor man tidligere havde dateret den til omkring år 1700. Han kunne også dokumentere, hvordan bygningen, der i dag er Hotel

Ringkøbing, oprindeligt så ud: Den var i bindingsværk i to stokværk, hvor det øverste – 1. salen – ragede lidt udover det nedre stokværk, og ligesom i dag var huset forsynet med et rødt tegltag, dog uden at være afskåret – valmet – i gavlspidserne.

Erik Westerby-Fondet

Efter Erik Westerbys død i 1981 oprettede hans søster Hjørdis et fond til hans minde: Erik Westerby-Fondet. Søsteren var det menneske, som havde stået Erik Westerby nærmest gennem hele hans liv, og Hjørdis var meget stolt af sin broder. Fondet blev så velforsynet med kapital indskudt af Hjørdis og af Erik Westerbys efterladte formue, at der hvert år på hans fødselsdag den 9. maj kan uddeles en pæn hæderspris til en fremragende arkæolog. Den første prisuddeling fandt sted i 1983, og den udvalgte var P.V. Glob, der

*Om dette foto fra 1964 af Hotel Ringkøbing skrev Erik Westerby: "Dette er det gamle hus, som det så ud efter afbankning af facadens pudslag ... Kig på huset, medens tid er, og gem billedet godt: snart vil det meste af gavl og facade være nylavet fortid, en slags kulisse, som til slut efter ordre oversmøres med gult kalk." Det oprindelige renæssancehus fra omkring år 1600 var helt i bindingsværk, men omkring 1770 blev stueetagens bindingsværk skjult under en mur.
Foto: Poul Olsen.*

fik prisen overrakt af Hjørdis Hurwood, som fra Florida var fløjet til Danmark i samme anledning. Siden er prisen blevet uddelt hvert år, og i år med økonomiske opgangstider og godt renteafkast er der ved siden af uddelt mindre priser, som også vestjyske arkæologer har nydt godt af.

Bogen om Westerby

Erik Westerbys skæbne er med et liv, der var en stadig konflikt mellem arbejde og interesse – han har selv kaldt sit kontor på politigården for "helvedets lille forgård" – fascinerende og tankevækkende. Han var ikke faguddannet arkæolog, men alligevel var han i flere årtier det menneske i Danmark, som havde størst kendskab til ældre stenalder på et højt videnskabeligt niveau.

Hans arkæologiske ambitioner udadtil fik alvorlige knubs ved mødet med det arkæologiske establishment i hovedstaden og nedbrød ham fysisk og psykisk. Westerbys sammenbrud i forbindelse med, at Nationalmuseet overtog undersøgelsen af "hans" Bromme-boplads, er tidligere blevet forklaret ved, at han skulle have haft svært ved at samarbejde og indgå i sociale netværk – ja, måske led han af Aspergers syndrom, er det blevet mere end antydnet. Men i den just udgivne bog gengives for første gang Westerbys egen forklaring. Og hans udlægning er meget forskellig fra den gængse.

Selv havde jeg aldrig forestillet mig, at jeg skulle engagere mig så meget i Erik Westerbys liv og forskning – jeg er mere til yngre stenalder og stendysser – at jeg skulle være med til at skrive en bog om ham. Men det ændrede sig efter den 23. februar 2011. Den aften holdt Kurt Nygaard Pedersen nemlig foredrag om sine oplevelser med Erik Westerby. Det foregik i den gamle retssal på politigården i Ringkøbing i et arrangement ved Ringkøbing Museumsforening. Og der var fuldt hus. Selv bidrog jeg med et lille indlæg om Erik Westerby som arkæolog.

Bagefter besluttede Kurt og jeg at skrive en bog om Erik Westerby med vægten på hans tid i Ringkøbing. En bog, som skulle handle om meget andet end arkæologi, og hvor

læserne får et større indblik i og forståelse af de forskellige sider af denne markante vestjyske tilflytter.

Og en bog, der forhåbentligt vil bidrage til et nyt syn på Erik Westerby som et mentalt rimeligt velfungerende og socialt menneske, hvis helt ekstraordinære arkæologiske kvaliteter ikke fik mulighed for at trives og udfolde sig.

Palle Eriksen kan kontaktes på pe@levendehistorie.dk

Pensionisten Erik Westerby foran Hotel Ringkøbing i 1974. Foto: Ole Lind.